

ІНТРОДУКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛИСТЯНИХ КУЩІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ КАМ'ЯНИСТИХ САДІВ У ПОЛІССІ ТА ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Наведено дані щодо інтродукційного потенціалу формового різноманіття листяних кущів для створення гірських садово-паркових ландшафтів.

Одним з найбільш яскравих прийомів передачі загальної картини гір шляхом використання рослинності, рельєфу, каменів, води, малих архітектурних форм є кам'янистий сад. На відміну від альпінарію, метою якого є демонстрація видів рослин альпійського поясу гір, кам'янистий сад дає змогу використовувати композиційні елементи залежно від смаку автора і створюваного ним художнього образу.

Кам'янистий сад — садова споруда, призначена для показу різноманіття та краси рослин різних місць зростання в штучно створеному кам'янистому середовищі. Незалежно від розмірів та місця влаштування кам'янистий сад залишає свободу вибору як будівельного, так і рослинного матеріалу. Найбільш цінними є дикорослі рослини гірських місць зростають з різних областей світу, але слід використовувати і карликові садові форми.

Інтродукція деревних рослин дає змогу виявити пластичність видів, можливість їх адаптації до нових умов існування та використання в гірських садово-паркових ландшафтах.

На сьогоднішній день актуальною є проблема підбору асортименту декоративних форм деревних та кущових рослин, враховуючи невеликий досвід застосування ка-

м'янистих садів у вітчизняній практиці. Від вдалого добору рослин та умілого їх розміщення великою мірою залежить художнє оформлення саду.

В основі роботи лежать матеріали обстежень дендрологічних насаджень Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України, Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Ботанічного саду Національного аграрного університету (Київ), дендрологічних парків "Олександрія", "Софіївка", а також критичний аналіз літературних даних [1—9].

Наводимо коротку характеристику видів та форм листяних кущів, перспективних для створення гірських садово-паркових ландшафтів (таблиця).

Отже, значну кількість видів для оформлення кам'янистої ділянки становлять листяні низькорослі та сланкі рослини. Слід більше використовувати низькорослі кущі, які мають гарні квітки, яскраве забарвлення листків й плодів, а також вічнозелені листяні рослини. Більшість рослин, що швидко ростуть, необхідно розміщати подалі від переднього краю кам'янистого саду. Біля них не слід висаджувати дрібні рослини, які згодом можуть бути витиснуті й загинуть.

Таким чином, інтродукційний потенціал видового і формового різноманіття листяних кущів для садово-паркових ландшаф-

Таксономічний склад листяних кущів, перспективних для створення гірських садово-паркових ландшафтів

Вид, найпоширеніші культивари	Короткий опис виду, культивару
<i>Berberidaceae Torr. et. Gray. — Барбарисові</i>	
Berberis buxifolia Lam. ex Poir. — барбарис самшитолистий	Вічнозелений кущ 1—3 м висотою. Колючки до 1,5 см довжиною. Листки 1,0-2,5 см довжиною.
B. b. 'Nana'	Квітки жовто-оранжеві. Плоди — кулясті, темно-червоні ягоди. Дуже щільний кулястої форми кущ до 30 см висотою, колючки маленькі, листки кругліші, ніж у виду
Berberis thunbergii DC. —	Листопадний кущ до 2,5 м висотою. Колючки прості, до 1 см довжиною. Листки ромбічно-овальні, до 1 см довжиною.
B.t. 'Atropurpurea Nana'	Квітки жовті. Плоди червоні, блискучі
B.t. 'Bagatelle'	Карликовий кущ заввишки 40 см з червоним листям
B. t. 'Minor'	Плоско-кулястий кущ висотою до 50 см
	Низькорослий кущ до 40 см висотою з дрібними ясно-зеленими листками
<i>Betulaceae S. F. Gray — Березові</i>	
Betula exilis Sukacz. — береза мізерна Культивари відсутні	Листопадний низький кущ висотою 0,2—0,8 м. Листя округле, 0,5—1,5 см довжиною. Плід — еліптичний горішок
Betula fruticosa Pall. — береза кущова, Культивари відсутні	Листопадний кущ 1—2 м висотою, з білою корою. Листя загострене, округле, 1,5—2,5 см довжиною. Плід — горішок
Betula nana L. — береза карликова, Культивари відсутні	Листопадний сланкий кущ висотою 0,2—0,7 м. Листя округле, 0,5—1,5 см довжиною. Плід — еліптичний горішок
<i>Vuxaceae Dumort. — Самшитові</i>	
Vuxus sempervirens L. — самшит вічнозелений	Невелике вічнозелене дерево 6—10 м висотою. Листки жорсткі, овальні, довгасто-ланцетні, цілокраї, темно-зелені, 1,5—3,0 см завдовжки. Жовті квітки зібрані в китиці. Плід — коробочка
B.s. 'Sufruticossa'	Карликовий кущ до 1 м висотою з дрібними листками 1—2 см завдовжки
Vuxus microphylla Sieb. et Zucc. — самшит дрібнолистковий	Вічнозелений компактний кущ 1,0—1,5 м висотою. Листя обернено-яйцеподібне або ланцетно-обернено-яйцеподібне, 0,5—2,5 см завдовжки
B.s. 'Compacta'	Карликовий кущ
<i>Cistaceae Juss. — Чистові</i>	
Helianthemum alpestre (Jacq.) DC. — сонцецвіт альпійський Культивари відсутні	Сильно розгалужений розпростертий напівкущ висотою 3—15 см. Листя еліптичне, 0,6—0,18 см завдовжки. Квітки жовті
Helianthemum apenninum (L.) Lam. et DC. — сонцецвіт апеннінський Культивари відсутні	Розпростертий напівкущ висотою 20—30 см. Листя еліптичне, загострене 0,2—0,4 см завдовжки. Квітки рожеві або білі
Helianthemum canum (L.) Baumg. — сонцецвіт сивий Культивари відсутні	Напівкущ висотою 10—30 см. Квітки світло-жовті
Helianthemum hybridum Hort. — сонцецвіт гібридний Культивари відсутні	Вічнозелений кущ висотою 20—25 см. Листя сріблясте, синьо-зелене. Квітки жовті, рожеві, червоні
Helianthemum nummularium (L.) Mill. — сонцецвіт монетолистий	Сильно розгалужений напівкущ висотою 15—20 см. Листки овальні або широколанцетні, 0,4—3,0 см завдовжки

Вид, найпоширеніші культивари	Короткий опис виду, культивару
<p>H.n. 'Amy Baring' H.n. 'Cerise Queen' H.n. 'Fire Dragon' H.n. 'Henfilend Brilliant' H.n. 'Jubille' H.n. 'Mrs C. W. Earle' H.n. 'Raspberry Ripple' H.n. 'The Bride' H.n. 'Wisley White' H.n. 'Wisley Primrose' H.n. 'Wisley Pink'</p>	<p>Забарвлення квіток різноманітне: жовте рожево-червоне оранжево-червоне темно-оранжеве жовте темно-оранжеве рожеве з білими кінчиками біле біле жовте рожеве</p>
<p><i>Ericaceae DC. — Вересові</i></p>	
<p><i>Calluna vulgaris</i> L. — верес звичайний</p>	<p>Низький кущ висотою 10—60 см. Листя просте, дрібне, темно-зелене</p>
<p>C.v. 'Alba erecta'</p>	<p>Кущ висотою 40—50 см з білими квітками</p>
<p>C.v. 'Alportii praecox'</p>	<p>Кущ висотою до 20 см з фіолетово-червоними квітками</p>
<p>C.v. 'Pumile'</p>	<p>Кущ висотою до 10 см з білими квітками</p>
<p>C.v. 'Alba Plena'</p>	<p>Кущ висотою 30—40 см з білими квітками</p>
<p>C.v. 'Camla'</p>	<p>Кущ висотою 20 см з рожевими квітками</p>
<p>C.v. 'J. H. Hamilton'</p>	<p>Кущ висотою до 25 см з жовто-рожевими квітками</p>
<p><i>Erica carnea</i> L. — еріка рум'яна Культивари відсутні</p>	<p>Розпростертий вічнозелений кущ висотою 15—20 см. Листя лінійне, 0,4—0,8 см довжиною. Квітки білі, рожево-червоні</p>
<p><i>Rhododendron dauricum</i> L. — рододендрон даурський R.d. 'Midwinter'</p>	<p>Листопадний сильнорозгалужений кущ до 2 м висотою. Листя еліптичне, 1,0—3,5 см завдовжки. Квітки рожеві Напіввічнозелений кущ зі спрямованими догори гілками</p>
<p><i>Rhododendron fastigiatum</i> Franch. — рододендрон рівновисокий Культивари відсутні</p>	<p>Вічнозелений кущ висотою до 50 см. Листя еліптичне і ланцетоподібне, до 1 см завдовжки</p>
<p><i>Rhododendron impediun</i> Balt. f. et W. W. Sm. — рододендрон пригнічений Культивари відсутні</p>	<p>Вічнозелений кущ висотою до 60 см. Листя широкоеліптичне, до 2 см довжиною. Квітки фіолетово-сині</p>
<p><i>Rhododendron keleticum</i> Balf. f. et Forr. — рододендрон келетський Культивари відсутні</p>	<p>Вічнозелений сланкий напівкущ висотою до 15 см</p>
<p><i>Rhododendron racemosum</i> Franch. — рододендрон китицеподібний Культивари відсутні</p>	<p>Вічнозелений кущ висотою 0,5—1,0 м з білими або ясно-червоними квітками</p>
<p><i>Rhododendron russatum</i> Balf. et Forr. — рододендрон червонуватий</p>	<p>Вічнозелений кущ висотою 50—80 см</p>
	<p><i>Fabaceae Lindl. — Бобові</i></p>
<p><i>Genista pilosa</i> L. — дрок волосистий</p>	<p>Напівкущ до 0,3 м висотою. Листки оберненояйцеподібні 0,5—1,5 см. Квітки золотисто-жовті, опушені</p>
<p>G.p. 'Vancouver Gold'</p>	<p>Грунтопокривна рослина з жовтими квітками</p>
<p><i>Genista sagittalis</i> L. — дрок стрільчатий Культивари відсутні</p>	<p>Вічнозелений сланкий кущ до 30 см. Квітки яскраво-жовті</p>

Вид, найпоширеніші культивари	Короткий опис виду, культивару
Genista tinctoria L. — дрок красильний G.t. 'Compacta' G.t. 'Plena'	Низький напівкущ висотою до 50 см із зеленими без колючок гілками та яйцеподібними листками. Квітки жовті Кущ з прямостоячими гілками Компактний кущ із жовтими квітками
Philadelphus microphyllus Gray. — чубушник дрібнолистий P.c. 'Manteua d'Hermine'	<i>Hydrangeaceae</i> Endl. — <i>Гортензії</i> Листопадний кущ висотою 1,5 м. Листя еліптично-яйцеподібне до ланцетного, 1,3—2,0 см завдовжки. Квітки білі Кущ висотою 50 см з махровими кремовими квітками
Hypericum coris L. — звіробій корисовий Культивари відсутні	<i>Hypericaceae</i> Guss. — <i>Звіробійні</i> Вічнозелений низькорослий напівкущ із жовтими зіркоподібними квітками
Hypericum olimpicus L. — звіробій олімпійський H.o. 'Citrinum'	Низький напівкущ 15—30 см висотою. Листки лінійно-ланцетні або вузькоеліптичні, 0,8—3,5 см завдовжки Кущ висотою 15 см із лимонно-жовтими квітками
Hypericum patulum Thunb. — звіробій розчепірений H.p. 'Forrestii'	Напіввічнозелений, сильно розгалужений кущ до 1 м висотою. Листки еліптичні, яйцеподібні, довжиною 2—5 см. Квітки яскраво-жовті Розгалужений кущ висотою до 7—10 см
Hypericum polyphyllum Boiss. et Bal. — звіробій багатolistий Культивари відсутні	Напіввічнозелений кущ до 1 м висотою. Листя овальне або овально-ланцетне 2,5—6,0 см завдовжки
Hypericum reptans Hook. f. & Thom. — звіробій повзучий H.r. 'Rowallane'	Напіввічнозелений сланкий кущ до 0,5 м висотою. Листя дрібне, вузьке, до 0,1 см завдовжки Напіввічнозелений сланкий кущ
Cotoneaster adpressus Bois — кизильник притиснутий Культивари відсутні	<i>Rosaceae</i> Juss. — <i>Розові</i> Сланкий листопадний кущ до 0,5 м заввишки. Листя широкояйцеподібне до оберненояйцеподібного, 0,5—0,15 см завдовжки. Квітки білі. Плоди шарлахово-червоні
Cotoneaster congestus Baker — кизильник щільний C.c. 'Nana'	Вічнозелений розпростертий компактний кущ висотою до 10 см, плоди темно-червоні
Cotoneaster conspicuus Marg. — C.c. 'Decorus' C.c. 'Highlight'	Вічнозелений кущ висотою 1,5 м, з тонкими звисаючими гілками, щільногіллястий. Листя спіралеподібне, вузько-еліптичне. Квітки дрібні, білі. Плоди червоні Вічнозелений щільногіллястий кущ Кущ із червоними плодами
Cotoneaster dammeri Schneid. — кизильник Даммера C.d. 'Coral Beaty'	Вічнозелений сланкий кущ. Листя еліптичне, 1,5—3,0 см довжиною. Плоди майже кулясті, яскраво-червоні Вічнозелений сланкий кущ висотою 20 см. Плоди кров'яно-червоні
C.d. 'Skogholm'	Вічнозелений повзучий кущ, до 0,4 м висотою. Листя шкірясте, 1,1—2,4 см довжиною. Плоди червоні
Cotoneaster horizontalis Decaisne — кизильник горизонтальний Культивари відсутні	Напіввічнозелений низький кущ висотою до 0,5 м. Листя округле до широкоеліптичного, 0,5—0,12 см завдовжки. Квітки рожеві
Cotoneaster microphyllus Wallich ex Lindey — кизильник дрібнолистий Культивари відсутні	Вічнозелений низький кущ висотою до 1 м заввишки, із розпростертими та пониклими гілками. Листя оберненояйцеподібне, 0,5—0,8 см завдовжки. Квітки малиново-червоні

Вид, найпоширеніші культивари	Короткий опис виду, культивару
Cotoneaster cochleatus (Franchet) Klotz — кизильник раковиноподібний	Вічнозелений повзучий кущ до 0,3 м висотою з еліптичними блискучими листками. Квітки білі. Плоди гранатові
Cotoneaster nanus Klotz — кизильник низький	Вічнозелений кущ висотою до 70 см. Квітки білі. Плоди темно-червоні
Cotoneaster nummularius Fischer et Meyer — кизильник монетний Культивари відсутні	Листопадний кущ висотою 0,7—1,2 м, із розпростертими і злегка піднятими гілками
Cotoneaster procumbens Klotz — кизильник лежачий Культивари відсутні	Вічнозелений повзучий, розпростертий кущ висотою 15—30 см. Квітки білі
Cotoneaster radicans (Schneider) Klotz — кизильник укорінливий Культивари відсутні	Вічнозелений повзучий кущ висотою 0,5 м. Листки шкірясті. Квітки білі
Cotoneaster salicifolius Franchet. — кизильник верболистий C.s. 'Repens'	Напіввічнозелений або вічнозелений кущ до 3—4 м висотою. Листки вузьколанцетні, шкірясті. Квітки білі. Плоди червоні Вічнозелений, сланкий кущ до 0,3 м з червоними плодами. Квітки білі
Potentilla arenaria Borkh. — перстач піщаний Культивари відсутні	Низький повзучий кущ висотою 10—15 см. Квітки жовті
Potentilla aurea L. — перстач золотий Культивари відсутні	Подушкоподібний кущ висотою 10—15 см. Листки блискучі, зелені. Квітки яскраво-жовті
Potentilla fruticosa L. — перстач кущовий P.f. 'Abbotswood' P.f. 'Manchu' P.f. 'Princess' P.f. 'Red Ace' P.f. 'Tangerine' P.f. 'Tilford cream'	Кущ висотою 75 см із білими квітками Кущ висотою 30 см із білими квітками Кущ висотою 60 см із рожевими квітками Кущ висотою 60 см із малиновими квітками Кущ висотою 60 см із жовтими квітками Кущ висотою 45 см
Potentilla nitida L. — перстач блискучий Культивари відсутні	Низькорослий кущ висотою 6—10 см із сріблястоопушеними листками. Квітки великі, рожеві
Spiraea albiflora (Mig.) Zabel. — таволга білоквіткова Культивари відсутні	Прямостоячий кущ висотою 30—60 см. Листки ланцетні, загострені, 6—7 см завдовжки. Квітки білі
Spiraea beauverdiana Schneid. — таволга Бовера Культивари відсутні	Сильно розгалужений кущ висотою 15—30 см
Spiraea bumalda Burv. — таволга Бумальдова S.b. 'Antony Waterer' S.b. 'Gold flame' S.b. 'Sapha' S.b. 'Froebelii'	Кущ із червоними квітками Кущ висотою 30—50 см з рожевими квітками Компактний кущ висотою 80 см Кущ із темно-пурпуровими квітками
Spiraea decumbens K. Koch. — таволга сланка	Карликовий кущ висотою 25 см із спрямованими догори пагонами. Квітки білі

Вид, найпоширеніші культивари	Короткий опис виду, культивару
Культивари відсутні <i>Spiraea densiflora</i> Nutt. — таволга густоквіткова	Низькорослий розгалужений кущ висотою 60 см
Культивари відсутні <i>Spiraea pumilionum</i> Zabel. — таволга карликова	Сланкий кущ висотою 25 см
Культивари відсутні <i>Spiraea japonica</i> L. — таволга японська	Кущ висотою 1,8 м. Листки 2-8 см заввишки. Квітки яскраво-червоні або темно-червоні
S.j. 'Alpina'	Компактний кущ висотою 45 см з рожевими квітками
S.j. 'Bullata'	Кущ висотою 60 см з рожевими квітками
S.j. 'Little Princess'	Карликовий щільний кущ висотою 50 см
S.j. 'Nana'	Карликовий кущ
S.j. 'Shirobana'	Кущ висотою 30-50 см з біло-рожевими квітками
<i>Salicaceae</i> Lindl. — Вербові	
<i>Salix herbacea</i> L. — верба трав'яниста Культивари відсутні	Сланкий кущ висотою 10 см із округлими темно-зеленими листочками
<i>Salix recultivata</i> L. — верба сітководна Культивари відсутні	Низькорослий кущ висотою 20 см із округлими темно-зеленими листочками
<i>Salix repens</i> L. — верба сланка	Низький кущ висотою 0,3-1,0 м. Листки еліптичні або ланцетні, 1,5-3,5 см завдовжки
S.r. 'Voorthuizen'	Сланкий кущ із сріблястими листочками
<i>Salix retusa</i> L. — верба туполиста Культивари відсутні	Повзучий кущ висотою 20 см

тів, який ми відібрали, досить великий, особливо у таких родів, як сонцевіт (5 видів і 11 форм), кизильник (18 видів і форм), перстач (10 видів і форм), таволга (16 видів і форм). Але використовується цей потенціал нині дуже слабо. Отже, можливості збагачення таксономічного складу листяних кущів, придатних для створення гірських садово-паркових ландшафтів, значні.

1. *Дендрофлора України*. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Ч. I / М.А. Кохно, Л.І. Пархоменко, А.У. Зарубенко та ін; За ред. М.А. Кохна. — К.: Фітосоціоцентр, 2002. — 448 с.

2. *Дендрофлора України*. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Ч. II / М.А. Кохно, Н.М. Трофименко, Л.І. Пархоменко та ін; За ред. М.А. Кохна. — К.: Фітосоціоцентр, 2005. — 716 с.

3. *Казанська Н.Я.* Рекомендації про створення кам'янистих садів в Поліссі та Лісостепу України. — К., 1999. — 23 с.

4. *Калініченко О.А.* Декоративна дендрологія: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 2003. — 199 с.

5. *Колесников А.И.* Декоративные формы древесных пород. — М.: Изд-во Мин. ком. хоз. РСФСР, 1958. — 273 с.

6. *Крейча И., Якобова А.* Альпинарий в вашем саду. — Братислава: Природа, 1986. — 402 с.

7. *Кузнецов С.И., Клименко Ю.А., Миронова Г.А.* и др. Формирование основных типов экспозиций в ботанических садах и дендропарках. — К.: Наук. думка, 1994. — С. 188 — 198.

8. *Хессайон Д.Г.* Все об альпинарии и водоеме в саду. — М.: Кладезь-Букс, 2002. — 128 с.

9. *Hillers' manual of trees and shrubs.* — Winchester: Hiller and sons, 1973. — 576 p.

Рекомендував до друку
Ф.М. Левон

Н.А. Казанская¹, С.И. Кузнецов¹, Р.Я. Вовк²

¹ Национальный ботанический сад
им. Н.Н. Гришко НАН Украины,
Украина, г. Киев

² Боярский колледж экологии и природных ресурсов,
Украина, г. Боярка

**ИНТРОДУКЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ
ЛИСТВЕННЫХ КУСТАРНИКОВ ДЛЯ
СОЗДАНИЯ КАМЕНИСТЫХ САДОВ
В ПОЛЕСЬЕ И ЛЕСОСТЕПИ УКРАИНЫ**

Представлены данные относительно интродукционного потенциала формового разнообразия лиственных кустарников для создания горных садово-парковых ландшафтов.

N.A. Kazanska¹, S.I. Kuznetsov¹, R.Ja. Vovk²

¹ M.M. Gryshko National Botanical Gardens,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine, Kyiv

² Bojarka college of the ecology and nature resources,
Ukraine, Bojarka

**INTRODUCTION POTENTIAL OF LEAFY
SHRUBS FOR CREATURE OF STONY GARDENS
OF WOODLAND IN POLISSJA AND FOREST-
STEPPE OF UKRAINE**

The article presents data on introduction potential shape variety of leafy shrubs and their forms for creating mountain park landscapes.